

КАФЕДРА ФІЗИЧНОЇ ГЕОГРАФІЇ, ГЕОМОРФОЛОГІЇ ТА ПАЛЕОГЕОГРАФІЇ
ЧЕРНІВЕЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

УПРАВЛІННЯ МОЛОДІ ТА СПОРТУ
ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК «ЧЕРЕМОСЬКИЙ»

ЄВРОПЕЙСЬКА АСОЦІАЦІЯ СТУДЕНТІВ-ГЕОГРАФІВ
(ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ ВІДДІЛ)

РЕЛЬЄФ І КЛІМАТ

МАТЕРІАЛИ

II Міжнародної конференції
(26-28 вересня 2018)

Чернівці

Чернівецький національний університет
2018

Редакційна колегія : проф. Рідуш Б.Т. (голова), проф. Круль В.П., проф. Міндреску М., проф. Герасименко Н.П., проф. Бортник С.Ю., проф. Черваньов І.Г., проф. Цибульська М., доц. Киналь О.В.

Рельєф і клімат : Матеріали II Міжнар. конф.
Р369 (26 - 28 верес. 2018 р.). — Чернівці : Чернівецький
нац. ун-т., 2018. — 140 с.

Збірник матеріалів наукової конференції присвячений актуальним питанням дослідження взаємодії рельєфу та клімату та їхнього впливу на природокористування. Презентовані результати міждисциплінарних палеогеографічних, кліматологічних, геоморфологічних, прикладних природничих досліджень науковців з України, Польщі, Румунії та Туреччини. Також відображаються здобутки молодих вчених у вивченні рельєфу і клімату та прояву їхнього взаємовпливу на тлі людської життєдіяльності.

У путівнику описаний маршрут наукової географічної екскурсії Буковинськими Карпатами та передгір'ям. Розглядаються природні об'єкти масиву Чорний Діл та навколишнього середньогір'я. Наголошується на унікальних та маловивчених геологічних, палеогеографічних, геоморфологічних, кліматичних і ландшафтних рисах терену в межах національного природного парку Черемоський.

Для фахівців у галузі географічних і суміжних наук. Може бути використаний як методичний посібник для навчальних польових практик.

УДК 551.558.2 (08)

ДУТЧАК С.В., ДУТЧАК М.В. КЛІМАТИЧНІ УМОВИ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СЕРЕДНЬОГО ПРИДНІСТЕР'Я	68
КОМЛЄВ О. О., ЖИЛКІН С. В. «ДРЕВНІ ПОХОВАНІ ДОЛИНИ» ЯК «РЕСУРС»	70
КРУКІВСЬКА А.В., КОВАЛЬЧУК І.П., АГАРКОВА М., КРУКІВСЬКИЙ В. ОСОБЛИВОСТІ ТЕРМІЧНОГО РЕЖИМУ ҐРУНТІВ МАЛОІНТЕНСИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ЗМІН КЛІМАТУ	71
КРУЛЬ В., КОЧАН В. ОСОБЛИВОСТІ ЗОСЕРЕДЖЕННЯ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ ЗАЛЕЖНО ВІД РЕЛЬЄФУ У ВЕРХНЬОМУ СТОЧИЩІ ПРУТА	73
МАКСИМЕНКО Н. В., КОЦЮБИНСЬКА В. С., ВОЛКОВА Л. С. ПОРІВНЯЛЬНА ОЦІНКА ЗДАТНОСТІ АТМОСФЕРИ М. ХАРКІВ ТА М. КАМ'ЯНСЬКЕ ДО САМООЧИЩЕННЯ	74
МИКИТЧИН О.І. ГЕОІНФОРМАЦІЙНЕ МОДЕЛЮВАННЯ РЕЛЬЄФУ БАСЕЙНОВОЇ ГЕОСИСТЕМИ Р.БЕРЕЖНИЦЯ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ...	76
НЕКОС А. Н., МИРОНЕНКО М. О. АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ЯКОСТІ ОБ'ЄКТІВ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ	77
НЕТРОБЧУК І. М. ОЦІНКА КЛІМАТИЧНИХ РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ ШАЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ	79
ОЛІШЕВСЬКА Ю.А. РЕЛЬЄФ ЯК РЕСУРС РЕКРЕАЦІЙНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ	81
ПИТУЛЯК М.Р., ПИТУЛЯК М.В. ВПЛИВ АГРОКЛІМАТИЧНИХ РЕСУРСІВ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ	82
ПРИСАКАР В., ХОДАН Г. РОЛЬ РЕЛЬЄФУ У ФОРМУВАННІ І ФУНКЦІОНУВАННІ ЛАНДШАФТНО-ГЕОХІМІЧНИХ СИСТЕМ	84
СИТНИК О.І. УМОВИ ЗВОЛОЖЕННЯ ТА ПОСУШЛИВІ ЯВИЩА НА ТЕРИТОРІЇ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ В РЕАЛІЯХ 2016-2017 СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО РОКУ	85
ДОСЛІДЖЕННЯ МОЛОДИХ ВЧЕНИХ У ВИВЧЕННІ РЕЛЬЄФУ І КЛІМАТУ	
БОНЧКОВСЬКИЙ О.С. ПАЛЕОКЛІМАТИЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ МЕРЗЛОТНИХ СТРУКТУР У ПЛЕЙСТОЦЕНІ НА ТЕРИТОРІЇ ВОЛИНСЬКОЇ ВИСОЧИНИ	88
ГАВРИШОК Б. Б. ОСОБЛИВОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ В ПОДІЛЬСЬКИХ ТОВТРАХ	89
ГОДЗИНСЬКА І.Л. ОСОБЛИВОСТІ ГЕОМОРФОЛОГІЧНОЇ БУДОВИ ТЕРИТОРІЇ НА ВИТОКАХ Р. МІХИДРИ	91
ДЕМЕНТЄВА Я.Ю. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ДОШКІЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ	93
ДОБИНДА І.П. ВПЛИВ РЕЛЬЄФУ НА ПЕРВІСНЕ ПОСЕЛЕНСЬКЕ ОСВОЄННЯ ВОЛИНСЬКОЇ ВИСОЧИНИ	94
ДЯЧУК А. ОСОБЛИВОСТІ ПОШИРЕННЯ ОСНОВНИХ КАТЕГОРІЙ ЗЕМЕЛЬ ЗАЛЕЖНО ВІД РЕЛЬЄФУ У МЕЖАХ ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНИХ РАЙОНІВ НА ТЕРИТОРІЇ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ	96
КОСТЮК У., РІДУШ Б. ПОШИРЕННЯ ФАЦІЇ ЖОВНОВОГО ГІПСУ В БУКОВИНСЬКОМУ ПРИДНІСТЕР'І	97
ЛІСОВА Н.О. ВПЛИВ ПАЛЕОКЛІМАТУ НА ЗАКОНОМІРНОСТІ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РОСЛИННОГО ПОКРИВУ ВОЛИНО-ПОДІЛЛЯ	99
ЛІТВА С. ЕКСТРЕМАЛЬНІ АТМОСФЕРНІ ЯВИЩА НА БУКОВИНІ ВПРОДОВЖ ХІХ-ХХІ СТ.	100

Зміст завдань у зошиті орієнтований на самостійне виконання роботи дитиною без допомоги дорослих (за методикою М. Монтессорі).

Робочий зошит дозволить активно задіяти усі види пам'яті. Адже, запропонований ілюстративний матеріал, який дитині необхідно розібрати та розмалювати, спонукатиме візуалізації та запам'ятовуванню; цікаві картинки та тематично підібрані герої будуть супроводжувати змістовну частину, що, безперечно, сприятиме кращому засвоєнню матеріалу. Рекомендовані спостереження на природі та проведення дослідів, що запропоновані окремим блоком у Робочому зошиті, допоможуть закріпити знання практично та запам'ятати ще краще.

Програма зошита охоплює 9 тем: «Довкілля. Жива і нежива природа», «Людина і природа», «Вода», «Повітря», «Ґрунти», «Рослини», «Тварини», «Взаємозв'язки у природі», «Відходи», а також досліді за тематикою.

Кожну тему подано з урахуванням принципу інтеграції - тобто до завдань з екології введено матеріал із розвитку мовлення, логіки, підготовки руки до письма тощо. Крім того, враховано й інші принципи організації розвивально-пізнавальної діяльності: доступність, змістова цілісність матеріалу, системність, послідовність. Завдання в зошиті враховують конкретно-образне мислення, яке переважає у дітей дошкільного віку, та спрямовані на ефективне засвоєння матеріалу.

Запропоновані завдання виконують три основні функції: навчальну (формування знань з екології), виховну (виховання культури спілкування зі світом природи, бережливого ставлення до довкілля), розвивальну (формування навичок спостереження, дослідження, аналізу, критичного сприйняття інформації, розмірковування над процесом й обґрунтування своєї думки тощо).

Проведено педагогічний експеримент щодо ефективності впровадження методичного посібника та виявлено, що Робочий зошит має високий показник ефективності формування необхідних екологічних знань та культури, а також комплексно впливає на розумовий та емоційний розвиток особистості дитини.

ВПЛИВ РЕЛЬЄФУ НА ПЕРВІСНЕ ПОСЕЛЕНСЬКЕ ОСВОЄННЯ ВОЛИНСЬКОЇ ВИСОЧИНИ

ДОБИНДА І.П.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Заселенські процеси на теренах Волинської області розпочалися ще у ранньому палеоліті, проте відбувалися вони не рівномірно у межах її території. З огляду на те, що Волинська область лежить у двох природних зонах, процеси утворення населених пунктів там дещо різняться. Північна, низовинна і більш забезпечена водоймами, частина області заселялася раніше, а південна, височинна, дещо пізніше.

Зокрема, територія Волинської височини вперше була заселена у пізньому палеоліті, на що вказують стоянки того часу у сс.Лудин Володимир-Волинського, Кречів, Литовеж, Бужанка Іваничівського, сс.Малий Окорськ Локачинського, Баїв, Гірка Полонка, м-ко Торчин Луцького та м. Луцьк. Всі означені вище населені пункти розташовувалися або безпосередньо у долинах річок, або неподалік водойм на перших надзаплавних терасах. Зокрема, перші чотири населені пункти виникли на рівнинній території, яка формується терасами Західного Бугу та Луги. Ця територія відноситься до Іваничівського рівнинного хвилястого лесового геоморфологічного району і характеризується найнижчими абсолютними висотами. Малий Окорськ і Торчин відносяться до басейну лівої притоки Стиру річки Серна, села Луцького району – до річки Черногузка, а м. Луцьк розташоване у долині р. Стир. Територія, яку охоплюють ці населені пункти відноситься до Луць-

кого припюліського лесового горбистого геоморфологічного району, якому відповідають висоти понад 250 м. Проте зважаючи на те, що всі поселення займають долини річок, то їхні абсолютні висоти не перевищують 212 м.

Під час мезоліту первісні мешканці Волинської височини вже освоюють найвищу її частину. Так, у середньому кам'яному віці було освоєно територію Горохівського горбисто-грядового лесового геоморфологічного району. На це вказує наявність мезолітичної сторянки у с.Печихвости Горохівського району, де абсолютна висота території сягає 257 м. Також первісні населені пункти у цей час були зафіксовані на теренах сс.П'ятидні (181 м) Володимир-Волинського та Іванів (194 м) Іваничівського районів. Перше з них розташоване в долині р. Луга, а друге – на терасах р. Західний Буг.

За час неолітичної доби на зміну привласнюючому господарству прийшли землеробство і тваринництво, що стали основним чинником до осілого способу життя і освоєнню нових земель. За цей час постали первісні поселення на теренах сс.Зимне, Бубнів, Марія-Воля, Маркостав Володимир-Волинського, Мовники та Старосілля Іваничівського, м-ко Рокині, сс.Воютин, Коршівець, Боратин, Одерати, Смолигів Луцького, Звірів, Кульчин, Пальче Ківерцівського районів. В цей час мешканці селилися в районі лісових масивів, вздовж рік і поблизу озер, на високих і низьких терасах. Поселення утворені за часи неоліту займали висоти від 186 м до 227 м. Виходячи з того, що висоти Волинської височини зростають із заходу на схід, слід відзначити утворення більшості (66,7%) поселень у її східній частині.

У енеоліті триває освоєння нових земель, що придатні для землеробства і скотарства, такою територією було межиріччя Західного Бугу і Стиру, який був найбільшим осередком тогочасного заселення Волинської області. Так, за цієї доби були замешкані території м.Устилуг, сс.Заріччя, Амбуків, Чорників Володимир-Волинського, Бережанка, Скобелка, Новостав Горохівського, Сошна, Лежниця, Заставне, Михале Іваничівського, Війниця, Губин Локачинського, Чаруків, Антонівка, Рованці, Білосток Луцького та м. Нововолинськ. За енеоліту первісне населення охоплює все більші терени регіону і пересічна висоти заселених у той час територій складають понад 210 м. Лише поселення, які утворилися у межах Володимир-Волинського району займали долини річок Луги і Західного Бугу, тому і абсолютні висоти даних земель не перевищують 180-190 м.

Отже, при первісному освоєнні території Волинської височини і примітивному природокористуванні її багатств провідну роль відігравала рівнинність її території. Виходячи з цього можна зауважити, що найповільніше у цей час заселялися південні її частини, що відповідають Горохівському горбисто-грядовому лесовому геоморфологічному району.

Література

1. Археологічні пам'ятки Прикарпаття і Волині доби бронзи і раннього заліза/ *Л.І. Крушельницька та ін.* – К.: Наукова думка, 1982. – 193 с.
2. Археологічні пам'ятки Прикарпаття і Волині кам'яного віку / редкол. Ауліх В.В. та ін.; відповід. *ред. О.П. Черниш.* – К.: Наукова думка, 1981. – 310 с.
3. *Добинда І. П.* Територіальна організація первісної поселенської мережі Волинської області до часів Київської Русі / Добинда І. П. // *Регіон-2013: суспільно-географічні аспекти: матеріали науково-практичної конференції молодих науковців, аспірантів та студентів з міжнародною участю* (м. Харків, 18-19 квітня 2013 р) – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2013.- С. 236-238.
4. *Круль В.П.* Виникнення і територіальна організація первісної поселенської мережі Волинської області до часів Київської Русі/ В.Круль, І.Добинда // *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія :Географічні науки.* - Луцьк, 2013. №16. - С. 94-101.
5. *Кучинко М.* Археологія Волині [монографія] /М.Кучинко. - Луцьк: Видавництво обласної друкарні, 2005. - 202 с.; 6. *Природа Волинської області* / [за ред. доктора географічних наук, проф. К. І. Геренчука]. – Львів: Вища школа, видавництво при Львівському університеті, 1975. – 147 с.